

Som privat eller professionell?

En uppsats om medias gestaltning av aktörerna i ministerkrisen 2006

Kristin Eliasson

Abstract

This study aims to present the media coverage of the period shortly after the Swedish parliamentary elections of 2006. It soon turned out that five of the newly appointed Swedish Ministers of government had committed immoral acts prior they were appointed Ministers. The basis for this study is a hypothesis that media tends to picture politicians in the context of different normative logics.

The research material consists of articles, editorials, and columns from the six biggest morning papers and tabloids. The theoretical framework for this analysis is a mix of three different theories; Critical Discourse Analysis, Gender Theory and Agenda Setting Theory. The last mentioned tries to explain the Medias ability to exercise power as leader of Opinion.

The comparison of the media coverage of the five Ministers of Government clearly shows that there does not seem to exist any clear political ethic and/or normative logic. The same or at least similar acts were judged differently (moral relativism). The media tended to portray the female Ministers of Government as private persons. In addition, the male Ministers of Government were covered and discussed as professionals. The study also shows that massive media coverage played a role in whether the ministers could stay in office or had to resign.

Keywords: moral, mediedrev, politikerroll, dygdetik, konsekvensetik, jämlikhet

Words: 9 801

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte och frågeställningar	1
1.2	Moralens återkomst och mediedrevets uppkomst	3
2	Teoretiska utgångspunkter	5
2.1	Kritisk diskursanalys	5
2.2	Feministisk teori	6
2.3	Dagordningsteori	7
2.3.1	Media och demokratin	8
2.3.2	Vem syns och hörs?	9
3	Uppsatsens metod och material	11
3.1	Analysverktyg	13
3.1.1	Politikern som privat	14
3.1.2	Politikern som professionell	14
4	Ministerkrisen	15
4.1	Bakgrund	15
4.2	Privata egenskaper engagerar	17
4.2.1	Borelius	17
4.2.2	Stegö Child	18
4.3	Professionen i fokus	19
4.3.1	Borg	19
4.3.2	Bildt	19
4.3.3	Billström	20
4.4	Bevakningens omfattning och konsekvenser	21
5	Analys	22
5.1	Hon går och han sitter kvar	22
5.2	Hon som privat och han som professionell	24
6	Avslutande diskussion	26
7	Referensförteckning	28
7.1	Primärmaterial	28
7.2	Sekundärmaterial	29

1 Inledning

Mona Sahlin, Laila Freivalds, Gudrun Schyman, Anna Sjödin, Maria Borelius och Cecilia Stegö Chilò. Alla har de varit politiska företrädare som efter intensiv mediebevakning tvingats lämna sina poster. Detta då de privat begått så kallade omoraliska handlingar. Det har handlat om felaktigt använda kontokort, köp av hyresrätt, oriktiga skatteavdrag, offentlig berusning, köp av svart arbetskraft samt obetalda tv-licenser. I de flesta fall har avgångarna inte motiverats med att handlingarna varit olagliga. Istället har trovärdighetsproblem eller att handlingen stridit mot den egna partilinjens lyfts fram som huvudsakliga skäl till sorti.¹ Början till denna uppsats tog vid då jag insåg att dessa politiker inte är ensamma om att ha utfört denna typ av handlingar. Jan O Karlsson, Tomas Bodström, Ibrahim Baylan, Anders Borg, Carl Bildt och Tobias Billström har även de avslöjats i media för att som privatpersoner ha agerat omoraliskt. Till skillnad från deras kollegor har de kunnat fortsätta med sina politiska åtaganden. Jag finner det både märkligt och fascinerande att likartade handlingar kan ge så olika konsekvenser. Jag kommer därför att ägna denna uppsats till att söka svar på varför detta sker.²

1.1 Syfte och frågeställningar

I en demokratisk och jämlik politisk miljö bedöms samtliga aktörer utifrån vad de säger och gör på lika villkor. När det gäller det moraliska spelutrymmet för politiker är min hypotes att så inte är fallet. Syftet med denna uppsats är därför att undersöka hur media belyser politiker och deras handlande. Genom att beskriva och jämföra hur media gestaltade fem ministrar i slutet av 2006 ämnar jag undersöka om politikerrollens krav, förväntningar och acceptansnivå justeras beroende på vilket moraliskt synsätt som förfäktas.

Mina frågeställningar lyder;

- (i) *Hur gestaltade media aktörerna i den så kallade ministerkrisen 2006 och vilka blev konsekvenserna?*
- (ii) *Tenderar media att skildra och diskutera politikernas handlingar utifrån olika normativa logiker?*

¹ Jarlbro 2006:67

² Sahlin, Karlsson, Freivalds, Bodström, Baylan, Bildt, Billström, Borg, Borelius och Stegö Chilò var vid deras avslöjanden ministrar för socialdemokraterna respektive moderaterna. Schyman var partiledare för Vänsterpartiet och Sjödin socialdemokratiska ungdomsförbundets ordförande.

Vad som blir konsekvenserna av en politikers moraliskt tvivelaktiga handlingar kan tänkas bero på hur den interna diskussionen ser ut inom partiet och på hur starkt stöd den aktuella politikern har i de egna leden. Dessa premisser är svåra att undersöka för mig som utomstående. Därför har jag valt att fokusera på en annan stark aktör som har möjlighet att påverka följderna av politikers handlande; media. Idag har media en central ställning i samhällsdebatten och stort inflytande över såväl den politiska dagordningen som dess publik. Medias påtryckningar och intensitet i uppmärksamheten kring politikers privata handlande påverkar i hög grad både folkopinionen och hur partiet väljer att agera i enskilda fall.³ I uppsatsen avser jag därför att binda samman en diskussion kring politikers moraliska spelrum med medias roll i och för politiken. Det rör sig om en komplex situation där två starka makthavare, politiker och media, är ömsesidigt beroende av varandra. Tillsammans med medborgarna bildar politikerna och media en treenighet vilka i Sverige gemensamt har beslutat att värna demokratiska principer. En av dessa principer är möjlighet till fri åsiktsbildning vilket för media innebär att för medborgarnas räkning granska makthavarna och informera om vad de tycker och beslutar. En nära kontroll av politikerna är därför nödvändig men för att bevakningen skall fungera måste den vara jämlik.⁴

Ständigt värderas mänskligt handlande. Oftast utifrån vad vi anser som moraliskt önskvärt, hur någon bör handla. Det är inte givet vad som anses gott och ont, rätt och orätt. Har en politiker exempelvis ljugit bedöms detta utifrån en rad olika värderingsprinciper vilka gemensamt kan benämnas som normativa logiker. För denna uppsats är två aktuella; dygdetik och konsekvensetik.⁵

Dygdetiken sätter aktören i centrum, i vårt fall politikern, och gör denne till moralisk agent. Dygd är sedan länge förknippat med att ha en god karaktär och utföra goda handlingar. Vad detta innebär kan diskuteras men vissa generella egenskaper burkar lyftas fram. Aristoteles menade att mod, måttfullhet, klokhet och rättrådighet är goda karaktärsdrag som bör eftersträvas vilka till stor del lever kvar även idag. Betydande för hur handlingar värderas enligt dygdetiken är också vilka omständigheter som råder. Därmed blir etiken relativistisk i sin natur. *Konsekvensetiken* fokuserar istället på den handling aktören utför och framförallt handlingens effekter. Detta innebär att det inte finns några handlingar som i sig är onda eller goda utan det är vilken konsekvens handling får som avgör rättfärdigandet. Till skillnad från dygdetiken talar konsekvensetiken endast om hur något skall värderas, inte vilka värden som i sig skall värnas. Ofta resonerar konsekvensetikern ur ett utilitaristiskt perspektiv där en god handling är den som maximerar nyttan i samhället. Det vill säga genererar så mycket nytta som möjligt, till så många som möjligt. En viktig skiljelinje mellan de två logikerna är möjligheten till analys av de beslut aktören tagit. Konsekvensetiker diskuterar kring handlingens effekter. Inom dygdetiken är detta i princip omöjligt eftersom handlingen anses grundad i aktörens egenskaper och kan därför inte bedömas utan att diskutera aktören som person.⁶

³ McCombs 2006:24

⁴ Nord & Strömbäck 2004:18ff

⁵ Badersten 2006:107f

⁶ Ibid.:114ff, Sjölin 2005:19ff

Jag menar att ett dygdetiskt synsätt på politiker skapar ett snävare handlingsutrymme. En dygdig person bedöms hårdare vid moraliska felsteg då hon eller han förväntas vara en god människa som handlar rättrådigt i alla situationer. Utifrån en konsekvensetisk tanke är det istället resultatet av en handling, inte personen som utför den, som är det viktiga och den primära handlingen hamnar i bakgrunden. Om media tenderar att lägga större vikt vid vissa politikers karaktär medan andra bedöms utifrån vilka konsekvenserna deras handlande ger sker en ojämlig nyhetsbevakning. Leder detta i sin tur till att vissa politiker försvinner från viktiga maktpositioner då de lättare avskedas, eller självmant avgår till följd av medias bevakning, har vi ytterst ett allvarligt demokratiproblem.

1.2 Moralens återkomst och mediedrevets uppkomst

Denna uppsats bottenar i ett intresse för medias ökade uppmärksamhet kring politiker som privatpersoner och deras moraliska ställningstaganden. Idag granskas personen bakom den offentliga politikern i sömmarna och privata handlingar anses avgöra om politikern är lämplig för sitt uppdrag. En politiker är både statens och väljarnas representant vilket ställer höga moraliska krav. Den privata och politiska etiken är i stor utsträckning överlappande. Ett gemensamt normsystem ses också som en förutsättning för ett välfungerande demokratiskt samhälle men samtidigt finns ett behov av åtskillnader. Att vara politiker är en profession vilken infattar att ibland besluta om sådant som kan vara svårt att kombinera med den allmänna synen på vad som är en god individmoral.⁷

Vad innebär då begreppet *moral*? I vardagligt tal anses moral vara något gott och önskvärt även om begreppet som sådant är värdeneutralt. En person med hög moral betraktas som rättrådig och konsekvent. Etik i sin tur är det vetenskapliga studiet och teoribildningen om moralen. Därmed kan moralen ses som etikens praktik. Etisk teori diskuterar de normer som anger hur vi bör handla och hur det kan rättfärdigas. Dessa normer påverkar till stor del de föreställningar vi har för hur relationer mellan människor skall se ut men också relationen människa – stat eller människa – samhälle. Tidigare ansågs moralfrågor främst vara en privatsak för individen och skulle därför inte behandlas av staten. I samband med en ökad sekularisering i samhället, ny forskning som krävde etiska ställningstaganden och en ekonomisk kris vilken förändrade många människors livsvillkor skedde under 1980-talet en remoralisering av etik- och moralfrågor i riksdag och regering. Idag kan en stor del av politiken anses grundad i olika typer av moralfrågor vilka på ett övergripande normativt plan kan sammanfattas kring frågan ”Vad bör staten göra?”⁸

Under en sommar i slutet av 1980-talet fick svenska medier på nytt upp intresset kring politikernas moraliska ställningstaganden. Händelsen jag syftar till

⁷ Sjölin 2005:81ff

⁸ Bexell 1995:10, Bjereld 2000:21, 53ff, Sjölin 2005:1

rör den dåvarande förläggaren Ebbe Carlsson. Han var inte själv politiker men hade tidigare varit informationssekreterare på justitiedepartementet och hade många nära kontakter högt upp i politiska kretsar. Jag kommer inte närmre gå in på vad som senare kom att kallas Ebbe Carlsson-affären.⁹ Dock vill jag kort belysa hur personen Ebbe Carlsson gestaltades i media den aktuella sommaren. I en artikel strax efter Carlssons död 1992 skrev PO Enquist: "Hans homosexualitet hängdes ut offentligt [...] Han beskrevs som en fjant, en fantast, som absolut helt igenom löjlig."¹⁰ Dittills menade Enquist: "Ingen – ingen – i svensk mediehistoria har nämligen behandlats så svinaktigt som Ebbe Carlsson, och på så tivelaktiga grunder."¹¹ Idag kallas det systematiska medieintresse som Ebbe Carlsson fick erfara för *mediedrev* vilket kännetecknas av att flertalet medier intensivt belyser en händelse på mycket likartat sätt. Både radio, tv och tidningar spekulerar och kompletterar varandra vilket i slutändan ofta påverkar utfallet av händelsen. Detta trots att utgången från början varit oviss.¹² Utmärkande för Ebbe Carlsson-affären är det fokus som journalister lade vid Carlsson som person, hans privata angelägenheter och huruvida detta kunde tänkas påverka hans kompetens och profession.

I uppsatsen inledning gavs flera exempel på svenska politiker som utsatts för fenomenet mediedrev. Vissa klarade att rida ut stormen men flertalet tvingades lämna sina poster. Av de sistnämnda har några återkommit till offentligheten men för majoritet har den skandal eller affär de förknippats med starkt påverkat deras karriärer och politiska arbeten i en negativ riktning. Under dreven sker ofta kraftiga opinionsyttringar från medborgare, auktoriteter, politisk sakkunniga där krav ställs på högre social kontroll och ordning samt en återgång till traditionella moraliska värden. Det är inte ovanligt att opinionsyttringarna i efterhand anses överdrivna i förhållande till vad som faktiskt hänt och vilken skada händelsen gjort. Ulf Bjereld definierar detta beteende som *moralpanik*. Vanligtvis handlar det om olika typer av larm som exempelvis hotande pandemier men det kan också komma i uttryck som kraftig kritik mot personer som anses ha brutit i sin förväntade moral. Ofta hörs argument om att vi varken vill eller bör ha moraliska helgon och politiska broilers som endast rört sig inom politiken bland våra folkvalda. Men när vissa politikerna avslöjas ha begått moraliska tveksamheter blir de ändå behandlade som om så vore fallet. Syftet med uppsatsen är att undersöka om detta beror på olika etiska synsätt.¹³

⁹ För fördjupning rekommenderas Anders Isakssons *Ebbe: mannen som blev en affär* (Bonnier Fakta).

¹⁰ Expressen 1992-08-04 "Privatspanaren som offerlamm"

¹¹ Ibid.

¹² Nord 2001:26

¹³ Ahlenius 2004:371, Bjereld 2000:62f

2 Teoretiska utgångspunkter

Parallellt med att jag beskriver och jämför hur media gestaltar politiker utifrån en hypotes om olika etiska synsätt sker en diskussion om medias makt över politiken och dess företrädare. För att väva samman dessa delar har jag valt att luta min uppsats på en ram bestående av tre teorier. Samtliga behandlar olika former av makt och maktrelationer. Då jag jämför hur media bedömer manliga och kvinnliga politiker samt vilka konsekvenser detta får blir både feministisk teori samt teorier om medias roll relevanta. Jag anser att dessa tre kompletterar och till viss del även förutsätter varandra.

2.1 Kritisk diskursanalys

En diskurs är ett bestämt sätt att förstå och tala om ett utsnitt av världen. Genom en granskning av det språk som används för att belysa personer och händelser kan vi i efterhand kartlägga rådande värderingar och attityder under detta utsnitt. Diskursteoretiker menar att det är i språket som verkligheten syns och skapas. Den vetenskapsteoretiska hållningen är kritisk och bygger på en socialkonstruktivistisk tanke vilken menar att vår kunskap och vårt sätt att uppfatta världen skapas och upprätthålls i sociala processer. Jag har valt att arbeta med diskursanalysen som både grundläggande teori och metod då dessa är tätt sammanlänkade. För att nå ett så bra resultat som möjligt uppmuntras inom diskursanalysen att ta in fler perspektiv och forma en egen teoretisk ram vilket jag alltså gjort.¹⁴

Kritisk diskursanalys förkortas vanligtvis CDA (Critical Discourse Analysis) och är utformad av professor Norman Fairclough. Denna del av diskursanalysen, eller diskursteorin, fokuserar på hur både tal och skrift skildrar en social kontext i vilken maktrelationer och maktstrukturer upprätthålls. Strukturerna sätter mer eller mindre tydliga ramar för vad som får sägas och göras inom diskursen. För diskursanalysen är kontexten signifikant då det inte är de enskilda aktörerna som är intressanta utan vad de är en del av. I denna uppsats är det alltså inte de individuella ministrarnas handlande, och hur de blir behandlade, som är det primära utan den helhet de tillsammans visar exempel på. Tenderar exempelvis journalister att vara mer kritiska mot kvinnliga politiker och skriva fler negativa ledare med hårdare omdömen kan det enligt den kritiska diskursanalysens ses som

¹⁴ Andersson 1997:12, Freidenvall 2007:47f, Wendt Höjer & Åse 2007:73, Winther Jörgensen & Phillips 2000:7ff

en bidragande orsak till upprätthållandet av en könsmaktsordning i samhället som missgynnar kvinnor.¹⁵

Inom en diskurs finns olika *subjektspositioner* vilka omgärdas av skiftande normer och förväntningar. Positionerna fungerar som ramar för hur subjektet (individen) ska förhålla sig i olika sociala situationer och är relativt snäva då de begränsar subjektets handlingsutrymme. Utmärkande för subjektspositioner är hur de innebär möjligheter för vissa och begränsningar för andra. Värt att poängtera är också att subjektet kan tänka och agera utifrån flera positioner samtidigt. Exempelvis kanske politikern även är lärare och förälder vilket ger olika förutsättningar och ramar för hans handlande i olika situationer. I uppsatsens analysdel kommer jag att använda mig av begreppet subjektsposition för att diskutera politikernas möjligheter och begränsningar.¹⁶

2.2 Feministisk teori

Liksom diskursanalys är feministisk teori är ett samlingsnamn för en mängd teorier på samma tema. Gemensamt för samtliga är avsikten att synliggöra kopplingen mellan makt och kön. Forskare vill visa på ett strukturellt problem där kvinnor systematisk underordnas vilket ger dem en lägre maktposition i samhället i förhållande till män. Maktförhållandena mellan män och kvinnor upprätthålls genom en *könsmaktsordning*, även kallat genusystem. Ordningen är mer eller mindre dold men den finns och påverkar genom sin struktur samhällets alla skikt. De feministiska teoretikerna problematiserar och kritiserar flera delar av välfärdsstatens funktionssätt på både offentlig och privat nivå. Ledorden är makt, politik och gränsdragning där initialläget är, i likhet med den kritiska diskursanalysen, att dessa inte är naturligt givna utan istället socialt konstruerade och ständigt återskapande.¹⁷

Inom feministisk teori används genomgående de två begreppen *kön* och *genus* vilka kan definieras på en mängd olika sätt. Jag har valt att använda en definition från 1975 av antropologen Gayle Rubin vilken också återfinns i den svenska Grundlagsutredningen från 2007. Här hänvisas begreppet kön till det biologiska könet och begreppet genus till ett socialt skapat dito. Det biologiska könet är i princip givet medan genus varierar över tid då det är kulturellt betingat och konstrueras efterhand. Olika teoretiker argumenterar utifrån olika resonemang kring vilket av begreppen som kommer först. Vissa menar att könet är basen och att detta sedan ger upphov till olik behandling beroende på könets art. Andra menar tvärtom. Att föreställningar om könet utgår från vår uppfattning om genus och att det således inte är verkligheten som bestämmer vår tolkning utan att vår föreställning om verkligheten som avgör i första hand. Om det överhuvudtaget går

¹⁵ Bergström & Boréus 2005:306f, 321ff, Winther Jørgensen & Phillips 2000:69

¹⁶ Bergström & Boréus 2005:310ff, 356ff

¹⁷ Rönnblom & Eduards 2008:12f, 41, Wendt Höjer & Åse 1999:21f, 74

att det går att särskilja biologi och sociologi, och i så fall hur mycket, är mycket omdebatterat och ständigt närvarande i och kring den feministiska diskussionen.¹⁸

När vi börjar diskutera frågor kring genus, kön och jämlikhet blir debatten lätt emotionell. Åsikterna är starka och berör, ofta på ett personligt plan. Grundläggande för all typ av forskning är kravet på objektivitet. Feministiska forskare har dock ofta ansetts både politiska och aktivistiska vilket vänds till något negativt. Detta brukar benämnas som politikens paradoxer. Det vill säga att kvinnor har mindre makt för att de just är kvinnor men att kön trots detta inte på allvar har erkänts som en politisk fråga. Huruvida könet spelar roll och måste kunna diskuteras samt granskas utan att forskaren anklagas för brist på objektivitet eller rent av för jäv. På senare år har dock så kallad kritisk forskning, där både delar av diskursanalysen och den feministiska forskningen ingår, blivit mer accepterat då uppfattningen att inga mänskliga aktiviteter pågår i isolering har slagit igenom.¹⁹

2.3 Dagordningsteori

I boken *Makten över dagordningen* redogör Maxwell McCombs för den dagordningsteori (Agenda-Setting Theory) vilken han lanserade tillsammans med Donald Shaw 1972. Innan jag redogör för dagordningsteorins innebörd skall jag belysa det för uppsatsen grundläggande begreppet *makt*. Vad makt innebär är mycket omdiskuterat och begreppet saknar en enhällig definition. De finns många former av makt och maktutövning. Idag väcker den dolda och mer subtila makten allt större intresse. En gemensam grund för alla former av makt är föreställningen att A utövar makt när hon på något sätt påverkar B. I den klassiska artikeln *The Concept of Power* lägger Robert Dahl till att A har makt över B i den utsträckning hon kan få B att göra någon som B i annat fall inte hade gjort. En av de mest framträdande teoretikerna på området är Steven Lukes. Han beskriver maktens tre ansikten, eller dimensioner, där den första utgörs av den beslutsfattande makten som finns hos olika typer av institutioner. Den andra dimensionen innefattar makten över dagordningen vilket innebär makten att kunna bestämma över vilka frågor som skall tillåtas offentligt debattutrymme. Makthavaren avgör därmed även vilka händelser och ämnen som inte skall belysas. Den sista dimensionen är makten över människors tankar och önsknings. Vilket innefattar förmågan att påverka de normer och värderingar som finns i samhället. Till skillnad från de första två dimensionerna är makten över tanken svårare att mäta och synliggöra. I enlighet med diskursanalysens förespråkare menar dock Lukes att den tredje dimensionen kan utforskas i samhällets rådande språkbruk. Idén om maktens tre ansikten kommer ursprungligen från filosofen Antonio Gramscis hegemonitanke. Gramsci menade att det i samhället finns underliggande värderingar, ideologier

¹⁸ Freidenvall 2007:13, SOU 2005:66, s. 52f, Wendt Höjer & Åse 1999:18ff

¹⁹ Jarlbro 2006:17, Thurén 2003:16f, Wendt Höjer & Åse 2007:73

och legitimitetsföreställningar vilka kraftigt påverkar medborgarnas sätt att tänka.²⁰

I dagordningsteorin menar McCombs och Saw att media har mycket stor makt över vad människor tänker och över vilka effekter den mediala rapporteringen ger. Man brukar prata om olika dagordningar i samhället – medias dagordning, en politisk dagordning etcetera. I kombinerade opinions- och innehållsanalyser samt kontrollerade experiment har man tydligt kunnat belägga orsak och verkan när det gäller hur medias och allmänhetens dagordningar allt mer överensstämmer. Detta visar sig bland annat i allmänhetens beskrivningar av politiker och samhällsfrågor då dessa är mycket lika medias tidigare skildringar. Då det är media som ger oss information blir det också den informationen som skapar vad vi sen kallar vår individuella uppfattning. Särskilt tydligt visar sig medias påverkan när det gäller politikernas så kallade attribut, det vill säga politikernas kännetecken och egenskaper. Det finns tydliga tecken på hur intresset för de objektiva samhällsfrågorna har bytts ut mot ett intresse för attribut hos både politiker och sakfrågor. Detaljer och personliga egenskaper tycks i allt högre utsträckning ersätta de klassiska politiska diskussionsämnena. För politiker har det därmed blivit allt viktigare att synas och höras på ett positivt sätt då de attribut de tillskrivs av media också är vad väljarna förknippar dem med. Inte minst är detta viktigt sedan personvalsreformen genomfördes på 1990-talet och politikerrollen individualiserades på ett konkret sätt.²¹

2.3.1 Media och demokratin

I sin avhandling *Gäster hos verkligheten* menar Jesper Strömbäck att ett land där medier inte är fria och oberoende av statsmakten inte heller kan vara en demokrati. Mediernas uppgift är att ge medborgarna en obunden, mångfacetterad och självständig information. Journalisterna skall även fungera som medborgarnas vakter och förväntas granska samhällets makthavare. Journalister och politiker är dock ömsesidigt beroende av varandra för att kunna arbeta och sprida information på ett ärligt och öppet sätt. Därmed fungerar media både som en aktör och en arena i det politiska livet.²²

Medierna kan välja vilka frågor som skall sättas i fokus och på vilket sätt ämnena skall belysas. Därmed avgör media vilka frågor som ska bli viktiga i det rika medieflödet. Att få medborgarna att uppmärksamma en fråga är det första steget i opinionsbildning. Journalisterna har även makt över hur mycket politiker får komma till tals, vad som kommer med från exempelvis en intervju och på vilket sätt svaren vinklas och sätts i sammanhang. Forskning visar att ju mer en journalist personligen kommer till tals i en artikel om politiker, desto mer cynisk och negativ blir tonen. Om politikern däremot själv får mer utrymme genom bland annat citering blir intrycket mer positivt.²³

²⁰ Göransson 2006:16, Lukes 2008, Petersson & Carlberg 1990:24ff

²¹ McCombs 2006, Sjölin 2005:210

²² Petersson & Carlberg 1990:35, Strömbäck 2001:379

²³ Bengtsson 1995:46f, McCombs 2006:24f

I ett så kallat mediedrev får journalisternas personliga åsikter stort utrymme genom en riklig mängd krönikor och ledare. I sin tidigare nämnda avhandling menar Strömbäck att i och med journalisternas benägenhet att tolka och spekulera blir medborgarnas möjlighet att själva ta ställning begränsad. Strömbäck menar att medias urvalsprivilegier samt brist på kritisk granskning av sak framför person gör att media idag inte lever upp till de gemensamt satta demokratikraven om fri och mångfacetterad information.²⁴ I sin bok *Makten och kvinnligheten* menar även nuvarande pressombudsmannen, Yrsa Stenius, att medierna går emot deras egna etiska riktlinjer då de inte ger alla parter i en uppseendeväckande affär med moraliska implikationer möjligheten att redovisa sina argument och sina motiv på lika villkor.²⁵ Detta styrks av undersökningar som visar att media i allt högre uträkning verkar som självständiga maktaktörer och direkt påverkar medborgarnas verklighetsbild istället för att ge dem verktyg att själva bilda en uppfattning. Maxwell McCombs sammanfattar medias position med följande ord: ”Nyhetsmedierna kan visserligen inte tala om för människor vad de ska tänka, men att de är fantastiskt duktiga på att tala om för sin publik vad den ska tänka på.”²⁶

2.3.2 Vem syns och hörs?

Som grund för den kommande analysen har jag funnit de relevant att kartlägga vem som vanligtvis syns och hörs i media. Detta för att klargöra vilken normbild journalister och medborgare har av offentliga personer med makt.

I slutet av mars 2009 publicerade medieanalysföretaget Cisions en kartläggning över vilka politiker som syntes mest i teve, radio och rikstidningar de senaste tre månaderna. Förvånande rubriker konstaterade att det var den vice statsministern tillika centerpartiets ledare, Maud Olofsson, som uttalat sig mest i medierna under den aktuella perioden. Vanligtvis är det främst vita, medelålders män från medelklassen som tillfrågas då media söker expertutlåtande av olika slag. Var detta ett undantag eller tecken på förändring?²⁷

I en analys vid Göteborgs Universitet från 2002 granskades 7 200 artiklar i 36 tidningar. Efteråt konstaterades att 70 procent av personerna i artiklarna var män, 94 procent var födda svenskar och 60 procent var mellan 30 och 64 år, så kallade medelålders. Maud Olofsson prickar alltså in två av tre attribut. En av de främsta orsakerna till Maud Olofssons utrymme i media beror troligen på hennes ansvarsområde – näringspolitiken – vilket hör till de så kallade hårda nyheterna. Här ingår ämnen som krig, näringsliv och politik. Sociala frågor, miljö, skola och barnomsorg anses höra till mjuka nyheter. Av nyhetsinslagen i Rapport och Aktuellt är 75 procent just hårda nyheter. Av dem som intervjuas i nyhetsprogram, oavsett nyhetsklassificering, är 75 procent män. Med hänsyn till dessa fakta får

²⁴ Strömbäck 2001:335

²⁵ Stenius 1993:54ff

²⁶ Bengtsson 1995:46f, McCombs 2006:24f, Petersson & Carlberg 1990:235

²⁷ Dagens Nyheter 2009-03-30 ”Maud märks mer i medierna”, Jarlbro 2006:27ff

Maud Olofsson snarare ses som ett undantag i medias rapportering än som ett tecken på ett paradigmskifte.²⁸

²⁸ Ibid., Kleberg 2006:38f

3 Uppsatsens metod och material

För att söka svar på uppsatsens frågeställningar om den politiska moralen är villkorad och huruvida media gestaltar politiker utifrån olika etiska logiker har jag valt att genomföra kvalitativa textanalyser. Detta metodval fungerar mycket bra tillsammans med den kritiska diskursanalysen då båda strävar efter att i språket ringa in underliggande attityder och egentliga argument.²⁹ Då jag ämnar beskriva på vilket sätt moralen kommer till uttryck i media blir mitt arbete en empirisk-teoretisk värdeanalys. De ovan redovisade teoretiska utgångspunkterna är tänkta att fungera som en grund för analysen men också som tänkbara förklaringsansatser till empirins resultat. Därmed finns både teoriprovande och teoriutvecklande avsikter. I uppsatsen förfäktas en relativistisk värdesyn vilket innebär att värden finns och är möjliga att analysera men då de tolkas och får olika innebörd beroende på omständigheterna blir de betingade och får begränsad giltighet. Värden kan formuleras som specifika tillstånd eller vara knutna till mänskliga handlingar. Oavsett är de uttryck för vad som i samhället anses rätt och orätt, gott och ont. Demokrati, jämlikhet och ärlighet är exempel på värden som diskuteras i denna uppsats.³⁰

Jag valt att göra en så kallad "ex post facto"-studie där jag i efterhand empiriskt undersöker och jämför hur media belyste aktörerna i den så kallade ministerkrisen, hösten 2006. Strax efter att den nya alliansregeringen tillträtt avslöjade svensk media flera politiker med obetalda tv-licenser, politiskt känsliga aktieinnehav och tidigare nyttjanden av svart arbetskraft. Ministrarna var; Maria Borelius, Cecilia Stegö Chilò, Tobias Billström, Anders Borg och Carl Bildt. Samtliga var relativt oprövade moderata politiker som vid tillsättandet var okända namn för den breda allmänheten (med undantag för Carl Bildt). Det visade sig också att de i hög grad hade begått samma typ av fel. Konsekvenserna av deras handlingar blev dock mycket olika. Denna typ av förutsättningar, det vill säga tydliga likheter i handlande men skillnader i konsekvenser av desamma, lämpar sig väl för jämförande fallstudier.³¹

Som empiriskt material för den kvalitativa textanalysen har jag valt artiklar, ledare och krönikor i de sex största dag- och kvällstidningarna.³² Dessa är Aftonbladet, Dagens Nyheter, Expressen/GT, Göteborgs-Posten, Svenska Dagbladet samt Sydsvenskan. När jag i uppsatsen talar om media är det till dessa tidningar jag syftar. Medvetet har jag valt tidningar med varierande politisk tendens. Jag finner det intressant att se om kritiken mot ministrarna skiftar beroende på tidningens politiska hållning. Med undantag för Aftonbladet som är

²⁹ Esaiasson et al 2004:233ff, Winther Jørgensen & Phillips 1999:146

³⁰ Badersten 2006:21f, 37ff, 65f, Teorell & Svensson 2007:20ff

³¹ Teorell & Svensson 2007:80ff, 150ff

³² För att underlätta läsningen använder jag fortsättningsvis främst begreppet artiklar för samtliga typer av skrifter.

oberoende socialdemokratisk och Svenska Dagbladet som är obunden moderat utger sig majoriteten av tidningarna för att vara oberoende liberala. Mitt material är fyllt av skribenternas personliga tankar och idéer. De utgör inga sanningar även om flera av tidningarna har en hög ambitionsnivå vad gäller saklighet och relevans. Det är alltså inte intressant för denna studie huruvida skribenternas argument grundas i korrekta faktauppgifter. Istället är det de attityder och moraliska värden skribenterna uttrycker som ligger till grund för uppsatsens analys.

För att avgränsa materialet har jag valt att läsa artiklar mellan den 6 oktober 2006, dagen då den nya alliansregeringens ministrar presenterades, och den 6 februari 2007. Under dessa fyra månader var uppmärksamheten som mest intensiv och perioden är vald då jag velat nå en heltäckande bild av rapporteringen och även analysera artiklar som diskuterar händelserna med perspektiv. För att finna artiklar, ledare och krönikor har de webbaserade sökmotorerna Presstext och Mediearkivet där använts där jag både sökt material utifrån de fem aktörernas egennamn i samband med den handling som aktualiserats samt deras egennamn i samband med begreppet moral. Antalet ”träffar” på varje person har skiftat i betydande omfattning vilket är ett intressant resultat i sig och något jag återkommer till i uppsatsens analysdel. Då jag har gjort ett strategiskt urval är jag väl medveten om min egna eventuella påverkan på materialet och att detta kan inverka på analysens resultat. För att undvika reliabilitetsproblem redovisar jag noga refererade artiklar i uppsatsens referensförteckning samt citerar löpande representativa resonemang för att styrka min analys och ge läsaren chansen att själv få en uppfattning av de texter jag utgått ifrån.

Nedan har jag sammanfattat antalet gånger ministrarna omnämndes i respektive tidning under den för uppsatsen aktuella perioden. Jag vill poängtera att Stegö Chilò och Borelius under denna tid endast var ministrar i tio respektive åtta dagar. Den 6 februari 2007 hade Billström, Borg och Bildt innehaft sina ministerposter i 123 dagar och till skillnad från Borelius och Stegö Chilò berör många artiklar kring dem annat än de affärer de uppmärksammades för. Av samtliga 2 863 artiklar har 75 valts ut för närläsning. I många av dessa artiklar har flera ministrar diskuterats gemensamt eller parallellt och därför överstiger det totala antalet träffar för ministrarna i tabell två antalet lästa artiklar. Fördelningarna redovisas på följande sida.

Tabell 1. Totalt antal träffar under perioden 061006 - 070206

	<i>Bildt</i>	<i>Borg</i>	<i>Stegö</i>	<i>Borelius</i>	Billström
Aftonbladet	125	84	77	68	37
DN	180	99	95	70	47
Expressen	192	115	94	96	21
GP	135	113	104	76	45
SvD	135	84	94	58	42
Sydsvenskan	182	127	102	85	81
Antal	949	622	566	453	273

Tabell 2. Antal träffar i de analyserade artiklarna från perioden 061006 - 070206

	<i>Bildt</i>	<i>Borg</i>	<i>Stegö</i>	<i>Borelius</i>	Billström
Aftonbladet	-	-	4	4	1
DN	3	3	12	10	4
Expressen	3	3	8	10	4
GP	2	2	2	4	1
SvD	4	1	4	3	1
Sydsvenskan	1	3	4	5	3
Antal	14	12	34	36	14

3.1 Analysverktyg

Denna uppsats undersöker om samma sorts politikerroll tillskrivs olika krav och normer. *Politikerroll* är ett sammansatt begrepp där politiker innebär någon som ägnar sig åt ”auktoritativ värdefördelning genom offentlig maktutövning”³³ och i en demokrati verkar som väljarnas ombud i riksdag, regering, landsting och kommuner. Det enskilda ordet roll preciseras inom sociologin som summan av de normer och förväntningar som hör till en viss uppgift eller position. Vilken roll, det vill säga vilka attityder och beteenden som omgivningen förväntar sig av en aktör, beror också på den sociala kontext aktören befinner sig i samt hur förhållandet till andra aktörer ser ut.³⁴ I Sverige finns cirka 50 000 politiker vilka innehar en mängd olika politikerroller med skiftande plikter, skyldigheter och rättigheter.³⁵ Det är alltså naturligt att det finns olika typer av politikerroller. Återigen, det som är intressant för uppsatsen är när samma typ av politikerroll möter olika förutsättningar. Peter Ehn menar i sin avhandling *Maktens Administratörer* att rollbegreppet lämpar sig mycket väl som analysinstrument och att dess styrka ligger i att begreppet innefattar både den individuella aktören och det sociala regelsystemet runt honom eller henne. Ehn påpekar hur politikerrollen präglas av den faktiska verklighet som politikern befinner sig i. Under ministerkrisen 2006 synliggjorde media till stor del ett regelsystem när de offentligt diskuterade det ministrarna gjort och vilka följderna borde bli.³⁶

³³ Lundquist 1993:29

³⁴ Rollbegreppet har stora likheter med det begrepp som inom den kritiska diskursanalysen kallades för subjektposition. I uppsatsens analysdel kommer de båda att användas som komplement till varandra.

³⁵ Strömbäck 2001:72

³⁶ Ehn 1998:96ff, Sjölin 2005:18, 29ff

Gunilla Jarlbro menar i sin bok *Medier, genus och makt* att kvinnorna inte tillåts uppträda på den politiska arenan under samma förutsättningar som män. Hon menar att kvinnor, när de begått moraliskt tvivelaktiga handlingar, kritiserar som privatpersoner istället för att en diskussion bedrivs kring allvaret i handlingen och vilken betydelse den har för kvinnornas politiska åtaganden.³⁷ Detta stärker min hypotes om att media ser på politiker utifrån olika normativa logiker och för att undersöka detta närmre har jag efter en första genomläsning av artiklarna skapat två idealtyper: *den privata* och *den professionella politikern*. Idealtyper finns inte renodlade i verkligheten utan är förenklade begrepp som används för att bringa ordning och klagöra strukturer. Max Weber benämnde idealtyper som tankebilder i vilka man kan infoga enskilda, konkreta företeelser som tillsammans visar på en sammanhållen helhet. Jag kommer inte i detalj gå in på vilka attityder och begrepp som inordnas under respektive idealtyp då detta löpande redovisas i uppsatsens resultatdel. Dock har jag under textanalysen, i enlighet med den kritiska diskursanalysen, varit uppmärksam på undertoner, symbolikanvändning och vilka argument som framförts för och emot politikernas handlingar samt med vilken attityd detta sker. Under textanalysen har jag även observerat vilka etiska värden som åberopas och om samma typ av värden diskuteras vid samma typ av förseelser.³⁸

3.1.1 Politikern som privat

Idealtypen *den privata politikern* är framtagen ur det dygdetiska sättet att värdera handlingar. När media betraktar en politiker på detta sätt blir rollen, som uttrycket visar, mer privat och politikern granskas utifrån sina personliga egenskaper och göromål. Den individuella moralen ifrågasätts och den privata och offentliga gränsen suddas ut. Istället för att diskutera den omoraliska handlingen som sådan samt dess konsekvenser diskuteras politikern. Då media utgår från detta synsätt används även ett mer målande och vardagligt språk.

3.1.2 Politikern som professionell

För *den professionella politikern* präglas rollen istället av hans eller hennes offentliga yrke och tar sitt avstamp i konsekvensetiken. När en politiker som betraktas utifrån en konsekvensetisk logik uppdagas med att ha begått en omoralisk handling är det handlingens konsekvenser som diskuteras. Utifrån detta avgörs sedan handlingens allvar. I diskussionen betonas politikerns uppdrag och hans eller hennes kompetens. Medias beskrivningar är mer koncisa och spekulationerna kring bakomliggande orsaker är färre

³⁷ Jarlbro 2006:68

³⁸ Esaiasson et al 2004:154ff, Teorell & Svensson 2007:42f

4 Ministerkrisen

Jag kommer här att redovisa de resultat textanalysen genererat. Efter en beskrivning av bakgrunden till vad som senare kom att kallas för Fredrik Reinfeldts ministerkris kartläggs hur de fem aktuella ministrarna gestaltades i media. Detta sker utifrån de två idealtyperna; privat och/eller professionell. För en tydlig överblick har jag valt att kategorisera ministrarna utifrån den idealtyp de främst visat sig tillhöra. Avslutningsvis redogörs för mediebevakningens omfattning och dess konsekvenser fastslås. Resultaten diskuteras sedan i uppsatsens analysdel.

4.1 Bakgrund

I riksdagsvalet den 17 september 2006 röstade svenska folket fram en ny borgerlig koalitionsregering bestående av Folkpartiet liberalerna, Moderata samlingspartiet, Centerpartiet och Kristdemokraterna. Valdeltagandet var högt och av den vinnande kvartetten blev moderaterna största parti med 26,23 procent av rösterna.³⁹ Torsdagen den 5 oktober utsågs således moderaternas partiledare, Fredrik Reinfeldt, till statsminister och centerpartiets ordförande, Maud Olofsson, till förste vice statsminister. Dagen därpå offentliggjordes den nya regeringens 21 ministrar med representanter från samtliga allianspartier. Genast höjdes kritiska röster som ifrågasatte huruvida flera av de nya ministrarna riskerade lojalitetskonflikter då de tidigare haft nära kontakter med privata företag och lobbygrupper. Andra flaggade för risker med att tillsätta ministrar utan en rejäl politisk förankring. Något som dock varit vanligt i även tidigare regeringar, främst för att få bredare kompetens och andra erfarenheter än endast de yrkespolitiska.⁴⁰

Under lördagen, den 7 oktober, berättar den nya kulturministern, Cecilia Stegö Chilò, att hon vid upprepade tillfällen under sin karriär använt sig av så kallad svart arbetskraft. Med sin bakgrund som chef för den liberala tankesmedjan Timbro och ledarskribent för Svenska Dagbladet är Cecilia Stegö Chilò ett känt namn i mediekretsar. Hon kritiseras genast för bristande förankring inom den kulturella sfären och media gör stor sak av att hon i en tidig intervju visar sig vara omedveten om att posten som kulturminister även innebär ansvar för idrottsfrågor.⁴¹ Samma dag visar det sig även att handelsministern, Maria

³⁹ Valmyndighetens hemsida 2009-05-13

⁴⁰ Svenska Dagbladet 2006-10-07 "Ministrarna riskerar lojalitetskonflikter", Ibid. "Stegö Chilò ett utmanande val"

⁴¹ Dagens Nyheter 2006-10-05 "Eldprov för kulturens nya tankesmed"

Borelius, har anlitat barnflickor utan att betala skatt. Båda ministrarna har dock redan informerat statsminister Reinfeldt om detta och då det inte är någon ny företeelse att nytillträdna ministrar avslöjas med tidigare lagöverträdelser ansågs felen möjliga att ha överseende med.⁴²

Några dagar senare, den 11 oktober, avslöjar Dagens Nyheter att Stegö Chilò inte har betalat den obligatoriska tv-licensen på 16 år. Återigen ifrågasätts hon kraftigt då kulturministern är den som har ansvaret för public service. Samma dag visar det sig att även den nya migrationsministern, Tobias Billström, undanlåtitt att betala tv-avgiften de senaste tio åren. Billström, som sedan 2002 suttit i Riksdagen och Socialförsäkringsutskottet, anger ”ungdomligt oförstånd” som skäl, han började inte betala när han flyttade hemifrån eftersom han då ogillade Sveriges Television och att det sedan inte blivit av. Inte heller Borelius visar sig frekvent ha betalat tv-avgiften och anger boende utomlands som orsak. Borelius har tidigare varit journalist och egen företagare i kommunikationsbranschen samt vice ordförande för moderaterna i Storbritannien. Under valet stod hon som fjärde namn på riksdagslistan för moderaterna i Stockholms län.⁴³

Till ny finansminister utnämndes Anders Borg. Med en bakgrund som bland annat chefsekonom och politisk sakkunnig för moderaterna samt rådgivare hos Riksbanken verkade Borg inledningsvis som ett säkert kort i Reinfeldts laguppställning.⁴⁴ Den 17 oktober, nästan två veckor efter sin utnämning, uppdagas att även Borg har anlitat både barnflicka och städhjälp utan att redovisa detta. Efter inledningsvis olika uppgifter klagas slutligen att städhjälp varit en polsk kvinna utan arbetstillstånd som städade hemma hos Borg i fem år. Den som anlitar arbetskraft är enligt lag skyldig att kontrollera att den anställde följer svensk lag. Över en utbetalning på 1 000 kronor tillkommer skatter och avgifter. För finansministern med ansvar för skattepolitik blir avslöjandet problematiskt. Anders Borg ursäktar sig med att han borde ha gjort saker annorlunda och menar att ” [...] ingen människa är ofelbar [...]”.⁴⁵

Av samtliga 21 ministrar var utnämmandet av Carl Bildt som utrikesminister det mest uppmärksammade och applåderade. Till skillnad från de övriga fyra var Bildt ett känt namn hos allmänheten med lång erfarenhet från den offentliga, politiska arenan. Bland annat som tidigare statsminister och partiledare för moderaterna i början av 1990-talet samt som medlare med uppdrag för EU och FN. Strax efter utnämningen belyste ett flertal journalister Bildts styrelseuppdrag och innehav av aktier och optioner i det kritiserade oljebolaget Lundin Petroleum samt investmentbolaget Vostok Nafta. Vostok Naftas tillgångar består till 90 procent av aktier i det ryska gasbolaget Gazprom. Gazprom i sin tur är världens

⁴² Exempelvis framkom att den då nyss tillträdde justitieministern och socialdemokraten Tomas Bodström tidigare både hade anlitat svart städhjälp och rökt hasch. Detta påverkade inte dåvarande statsministern Göran Perssons förtroende för honom eller ansågs av medierna tillräckligt allvarligt för att kräva hans avgång (Dagens Nyheter 2006-10-22 ”Jakt på lik i garderoben”, Svenska Dagbladet 2006-10-15 ”Inte mer dissonans än så här”).

⁴³ Expressen 2006-10-11 ”Migrationsministern har ingen registrerad tv-avgift”, Regeringskansliets hemsida: ”Statsministern och statsråden”

⁴⁴ Regeringskansliets hemsida: ”Statsministern och statsråden”

⁴⁵ Dagens Nyheter 2006-10-19 ”Anders Borgs städhjälp sakade arbetstillstånd”, Göteborgs-Posten 2006-10-19 ”Borg ändrade sig om städhjälp”

största naturgasföretag och styrs av den ryska staten. Kritiken mot Bildt hamnar till en början i skymundan på grund av tumultet kring de andra ministrarna.⁴⁶

4.2 Privata egenskaper engagerar

4.2.1 Borelius

I samband med att Maria Borelius berättar att hon betalat barnflickor svart under 1990-talet säger hon att det var för att hon inte hade råd att betala på annat sätt. En förklaring som efter några dagar avslöjas mycket bristfällig då Borelius tillsammans med sin make visar sig ha tjänat miljonbelopp under den aktuella perioden. Ursäkten genererar en kritikerstorm och journalister börjar gräva i Borelius privatekonomi. Snart avslöjas att hennes sommarhus ägs av ett bolag utomlands. Även den ekonomiska statusen på hennes egna bolag detaljgranskas och brister i skötseln uppmärksammas. I samband med detta publiceras en mängd beskrivningar av "Djursholmsdamens"⁴⁷ privata liv och leverne: "De bodde i ett hus som hon hade fått ärva av sin pappa i fashionabla Djursholm i Stockholm."⁴⁸ Det insinueras och raljeras kring hennes kontakter med Carl Bildt: "Hon [Borelius] som seglat mellan skatteparadiset Jersey, Bildt och makten."⁴⁹ Flera skribenter ifrågasätter även på vilket sätt hon har fått handelsministerposten: "Det är sådant som ett barn gör. Att man ringer till högsta chefen och säger 'jag vill bli politiker'. Att hon gjorde så är inte bara egendomligt, det är stötande."⁵⁰ En diskussion huruvida hennes kritiserade handlingar påverkar hennes roll som handelsminister saknades helt i rapporteringen. Istället fokuseras desto mer på Borelius roll som förälder. Framförallt tidningen *Expressen* låter publicera flera krönikor där skribenterna går till hårda personliga angrepp och ifrågasätter Borelius som mamma. Exempelvis skriver Linda Skugge: "Hur mycket kramade du dina barn när de var små, Maria? Eller var det barnflickan som kom varje morgon för att väcka, klä på och ge dina barn frukost som fick krama dem [...] En riktig mamma vill vara med sina barn."⁵¹

Efter åtta dagar, när Reinfeldt beslutat att en jurist skall se över familjen Borelius ekonomi, avgår hon. Vissa skribenter menar att den avgörande orsaken var att hon inte passade in i bilden av de nya moderaterna och skulle bli en belastning för en av regeringens viktigaste frågor; den om vikten av att göra svarta jobb vita. Andra menar att det var lögnen som fällde henne; när hon sa att hon inte

⁴⁶ Dagens Nyheter 2007-01-11 "Bildt tystnar om gasen", *Expressen* 2006-10-06 "En statsminister hemma – och en ute i världen", Regeringskansliets hemsida: "Statsministern och statsråden", Svenska Dagbladet 2006-10-07 "Ministrarna riskerar lojalitetskonflikter"

⁴⁷ *Expressen* 2006-10-06 "En statsminister hemma – och en ute i världen"

⁴⁸ *Expressen* 2006-10-08 "Ministern om svarta lönerna: Jag tyckte det var för dyrt då"

⁴⁹ *Expressen* 2006-10-14 "Borelius måste ha deg i skallen"

⁵⁰ *Expressen* 2006-10-21 "Männen bakom kometkarriären"

⁵¹ *Expressen*, 2006-10-14 "Borelius måste ha deg i skallen", *Expressen* 2006-10-21 "En riktig mamma vill vara med sina barn", *Expressen* 2006-10-10 "Låt er inte smittas av moralammorna"

hade råd att betala vitt.⁵² Oavsett vilken anledning som hävdas har artiklarna kring Borelius en sak gemensamt; ingen diskuterar henne i rollen som handelsminister.

4.2.2 Stegö Chilò

Redan i de allra första artiklar som publiceras efter att ministrarna offentliggjorts märks en klar skepsis mot Cecilia Stegö Chilò. Dagen efter utnämmandet skriver exempelvis Stegö Chilòs forna uppdragsgivare Svenska Dagbladet att: ”En än mer brännande fråga är om statsminister Reinfeldt visste vad han gjorde när han utnämnde sin kulturminister.”⁵³ I likhet med Borelius antyds att Stegö Chilò på något sätt har trixat sig in i regeringen: ”Bedömare som länge följt Cecilia Stegö Chilò är konfunderade över att hon kunnat vinna Reinfeldts öra.”⁵⁴ Detta skrivs innan några avslöjanden har gjorts. När Stegö Chilò själv berättar att hon betalat svarta löner gror misstron ytterligare. Uppmärksamheten når sin pik när de uteblivna tv-avgifterna uppdragas. ”Det går [inte] att skaka av sig misstanken att det handlar om en medveten handling av civil olydnad från Stegö Chilòs sida och just inom det fögderi där hon ska utöva sin politiska gärning.”⁵⁵

Kring Stegö Chilò ifrågasätter skribenterna hur hennes licensskolk skulle påverka henne i hennes roll som kulturminister, det vill säga hennes profession, men hon ges ingen chans att själv berätta hur detta skulle gå till. Istället spekuleras det och en mängd andra politiker och tjänstemän uttalar sig. Många i likhet med ordföranden för journalistfacket på Sveriges Television: ”Man tar sig för pannan. Jag har svårt att se hur kulturministern kan ta så lätt på en lag som det svenska folket accepterar så gott som till 100 procent. [...] Hennes agerande står i bjärt kontrast till allt vad public service står för. Och hon har tappat sin trovärdighet vad gäller ansvaret för public service.”⁵⁶ Statsminister Reinfeldt meddelar sig vid ett tillfälle: ”Jag kan tycka att hon ska få en andra chans bara av det skälet att jag tror hon blir en bra kulturminister.”⁵⁷ Detta är i princip det enda positiva uttalandet om henne, i övrigt är stödet minimalt.

De slutgiltiga orsakerna till Stegö Chilòs avgång anges dels vara anmälningen från Radiotjänst men då även fackförbundet Transport väljer att anmäla Stegö Chilò för att hon har anställt svart arbetskraft anses det svårt för henne att sitta kvar. Precis som för Borelius framhålls också att det var lögnen som avgjorde att Stegö Chilò fick gå, det vill säga att hon inte berättade om TV-licensen.⁵⁸

⁵² Expressen 2006-10-15 ”Därför var det rätt att hon avgick”, Sydsvenskan 2006-10-17 ”Analys - fuskbekämpning”

⁵³ Svenska Dagbladet 2006-10-07 ”Stegö Chilò ett utmanande val”

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Dagens Nyheter 2006-10-12 ”Svarta tjänster och vita lögner”

⁵⁶ Dagens Nyheter 2006-10-11 ”Hon måste gå”

⁵⁷ Aftonbladet 2006-10-11 ”Fredrik Reinfeldt: Jag ger henne en andra chans”

⁵⁸ Sydsvenskan 2006-12-21 ”Konsten att fälla en makthavare”

4.3 Professionen i fokus

4.3.1 Borg

Under de två inledande veckorna som finansminister hinner Anders Borg vid flera tillfällen omskrivas som ”En kunnig nationalekonom med extremt stark förankring hos statsministern [...]”⁵⁹ När Borgs städning sedan avslöjas skriver medierna: “[...] Borgs budgetpresentation i måndags var intressantare än hans dammsugning för tio år sedan”⁶⁰ och hans kompetens fastslås med uttryck som ”ekonomen Borg visade att han tar sin publik på lika stort allvar som sitt uppdrag.”⁶¹ En skribent slår fast att nyheterna redan är mättade med denna typ av avslöjanden men menar dock att det inte är ”något idealiskt utgångsläge för en finansminister att tidigare ha ägnat sig åt att undanhålla skatter.”⁶²

Vid flera tillfällen går Fredrik Reinfeldt ut och försvarar Anders Borg. Han menar att ”Anders Borg [...] som många andra haft en mindre förseelse för att få livet att gå ihop. Det kommer inte att hindra honom att göra ett bra jobb som finansminister.”⁶³ I en annan artikel säger Reinfeldt att ”Varken Anders Borg, eller så vitt jag förstår också TV-chefen Eva Hamilton, ska hindras av att de i sina tidigare liv har betalat svart för hjälp i hemmet.”⁶⁴ Diskussioner om Borg som privatperson sker inte alls och han kan sitta kvar på sin post. Journalisten Linna Johansson uppmärksammar detta och skriver i *Expressen*: ”Anders Borg, moderaternas egen fixstjärna med intrikat MUF-bakgrund, och ungpolitikerns alla vägskäl med en slutlig strategi, en egenhändigt ihopplockad skiss med lika delar konkret politik som filosofi som slutligen tog över landet. Kan ni föreställa er att vi lämnade en sådan kvinna ifred?”⁶⁵

4.3.2 Bildt

Den 20 oktober, när tumultet kring de övriga ministrarna börjar lägga sig hamnar frågorna om Bildts arbete och aktieinnehav för Lundin Petroleum-koncernen åter i fokus. Flera skribenter menar att han måste sälja sina aktier eller avgå då det är omöjligt för en utrikesminister att indirekt vara delägare i ett ryskt statsföretag.⁶⁶ Och Bildt säljer. Dock behåller han sina optioner och en invecklad diskussion förs om detta är acceptabelt eller ej. Bildt försvarar sig med att han inte kan lösa in sina optioner förrän vid årsskiftet men han anklagas i flera artiklar för att vara

⁵⁹ Expressen 2006-10-06 ”En statsminister hemma – och en ute i världen”

⁶⁰ Dagens Nyheter 2006-10-22 ”Ett helt nytt samhällskontrakt”

⁶¹ Ibid.

⁶² Göteborgs-Posten 2006-10-18 ”Reinfeldts dubbla uppgift”

⁶³ Sydsvenskan 2006-10-18 ”Statminister Reinfeldt varnar för moralpanik”

⁶⁴ Dagens Nyheter 2006-10-18 ”Reinfeldt försvarar ministrar”

⁶⁵ Expressen 2006-10-28 ”Mor är rar, och far rör”

⁶⁶ Expressen 2006-10-24 ”Sälj eller avgå, Bildt!”

otydlig och tyst kring vad som gäller.⁶⁷ När det i januari visar det sig att Bildt visst kunde ha löst in optionerna tidigare och att han, på grund av att han väntade, gjort ett mångmiljonklipp anmäler Miljöpartiet Carl Bildt till konstitutionsutskottet (KU). Överåklagaren inleder en förutredning om det finns grund för misstanke om mutbrott då optionerna fungerat som styrelsearvode. Utredningen läggs snart ned men flera skribenter menar att Bildt har anledning till självvranssakan och att: ”det som är rättsligt tillåtet inte alltid är moraliskt rätt”.⁶⁸

I nära alla artiklar som behandlar Carl Bildt betonas hans kompetens och hans profession: ”Carl Bildt är tveklöst Sveriges mest kunnige utrikespolitiker och internationellt mest välkände.”⁶⁹ Detta gäller även i de artiklar som kritiserar hans handlande: ”Bildt må vara aldrig så påläst och erfaren i utrikespolitiska frågor, men hans uppenbara brist på elementära insikter om orsak-verkansamband och den uppenbara risken för jävsituationer, gör honom ytterst olämplig som Sveriges främste företrädare i utrikespolitiska frågor.”⁷⁰ I samband med Bildt förs också en diskussion huruvida moraliska fel kan rangordnas. Vissa skribenter menar exempelvis att det bör ses som ett värre moraliskt fel att indirekt stödja regimerna i Sudan och Nigeria, vilket Lundin Petroleum och då även Bildt kritiserats för, än att köpa svart städhjälp.⁷¹

4.3.3 Billström

Till skillnad från de fyra övriga ministrarna har artiklarna kring Tobias Billström skiftat mer mellan de två idealtyperna privat och professionell. Att han till slut hör till kategorin som främst tycks betraktas med konsekvensetiska ögon beror främst på att de få artiklar som skrivs om honom är mer konstaterande i sin form. Vissa dygdetiska mönster syns alltså. Exempelvis poängteras att han bodde hemma hos föräldrarna relativt längre och att han ”inte [har] speciellt mycket erfarenhet av livet”.⁷² I samband med att även Billström avslöjas med att ha undvikit att betala TV-avgiften i tio år sjukskriver han sig vilket också indirekt kritiseras. Under denna tid går dock media hårt åt Stegö Chilò och Borelius vilket gör att han hamnar i skymundan.⁷³ Under tiden Billström är sjukskriven väljer Radiotjänst att polisanmäla Billström, Borelius och Stegö Chilò för utebliven licensbetalning. När Billström kommer tillbaka till jobbet har Stegö Chilò och Borelius redan avgått och Billström tillåts förklara sig i lugn och ro då han menar att han begått ett svårt fel. I samband med hans uttalande får han även ett starkt stöd i statsminister Reinfeldt som säger: ”Jag kan inte förstå att man här gör en

⁶⁷ Dagens Nyheter 2007-01-11 ”Bildt tystnad om gasen”

⁶⁸ Dagens Nyheter 2007-01-09 ”Bildt välkomnar utredning”, Göteborgs-Posten 2007-01-13 ”Bilds förmån inte brottslig”, Sydsvenskan 2007-01-13 ”Etik inte alltid en rättssak”

⁶⁹ Expressen 2006-10-06 ”En statsminister hemma – och en ute i världen”

⁷⁰ Göteborgs-Posten 2006-11-14 ”Carl Bildt är olämplig som utrikesminister”

⁷¹ Ibid.

⁷² Aftonbladet 2006-10-17 ”M-toppar: Avgå nu, Billström”

⁷³ Ibid., Sydsvenskan 2006-10-15 ”Samma regler för alla”

polisanmälan mot en person som vill göra rätt för sig”. Billström sitter kvar på sin post som migrationsminister.⁷⁴

4.4 Bevakningens omfattning och konsekvenser

Intensiteten i medias bevakning skiftade för de olika ministrarna. Under de tio respektive åtta dagar som Stegö Chilò och Borelius var ministrar figurerade de i snitt i 57 artiklar per dag. Under denna period är motsvarande siffra för Billström 10 artiklar per dag. Intensiteten syns även tydligt i tabellen som presenterades i kapitel tre över totalt antal träffar i tidningsarkiven. Under de fyra månader som uppsatsens material hämtades från omskrevs Stegö Chilò och Borelius nästan lika många gånger som Borg och dubbelt så många gånger som Billström, detta trots sina mycket få dagar som ministrar.

Utmärkande är också på vilket sätt ministrarna omskrivs. Under den inledande veckan fokuseras främst på Stegö Chilò och Borelius individuellt för att sedan gå över till att handla om moralfrågor i allmänhet och skattemoral i synnerhet. Det uppstår också en debatt huruvida ”de nya moderaterna” verkligen ett parti för folket; ”På en vecka har den omsorgsfullt putsade bilden av de nya moderaterna krackelerat [...] En image kan genomgå extreme makeover, men lätt fångat är lätt förgånget.”⁷⁵ Här blir Stegö Chilò, Borelius och i viss mån även Billström symboler för ”de rikas arrogans”⁷⁶ och att ”den nya eliten fuskar, smiter och fifflar”.⁷⁷ När Borg sedan avslöjas två veckor senare blir han snarare en i raden. Han utpekas inte lika explicit som framförallt Stegö Chilò och Borelius utan hans handlingar kommenteras som att ”regeringen Reinfeldts trovärdighet försvagas ytterligare”⁷⁸ men inga kraftfulla angrepp görs direkt mot Borg och hans handlande.

Sammanfattningsvis märks en tydlig skillnad i materialet hur mycket de olika ministrarna själva uttalar sig. Både Borg, Bildt och till slut även Billström redogör själva för vad de gjort och vart de står i de olika frågorna. De citeras utan att direkt ifrågasättas. Krönikorna om Borelius och Stegö Chilò är fler och mer raljerande i sitt uttryck. Även Bildts aktieinnehav diskuteras till viss del i debattartiklar och krönikor men då främst utifrån hans professionella roll.

Konsekvenserna av ministerkrisen kan sammanfattas som att Borg, Billström och Bildt kunde sitta kvar på sina poster medan Borelius och Stegö Chilò avgick och försvann från offentligheten. Billström och Stegö Chilò fick i januari 2007 böta 900 kronor för att de inte betalat tv-licensen. I övrigt lades samtliga förundersökningar och utredningar mot ministrarna ned.⁷⁹

⁷⁴ Sydsvenskan 2006-10-18 ”Statminister Reinfeldt varnar för moralpanik”

⁷⁵ Dagens Nyheter 2006-10-15 ”Nya moderater och gamla synder”

⁷⁶ Aftonbladet 2006-10-17 ”Affärerna avslöjar de rikas arrogans”

⁷⁷ Expressen/GT 2006-10-12 ”En moralisk härdsmalta”

⁷⁸ Göteborgs Posten 2006-10-10 ”De nya uppgifterna skadar regeringens trovärdighet”

⁷⁹ Dagens Nyheter 2007-01-30 ”Billström får böta 900 kronor”, Expressen 2006-11-17 ”Ministrarna slipper polisutredning om barnflickorna”, Göteborgs-Posten 2007-01-13 ”Bilds förmån inte brottslig”

5 Analys

Skribenterna och statsminister Fredrik Reinfeldt tycks ha varit överrens. Synder skall kunna förlåtas och även den som privat trampat snett skall få en ny chans att göra ett bra jobb offentligt. Reinfeldt säger att han inte har letat efter ofelbara människor och på ledarplats i Dagens Nyheter går redaktionen ett steg längre: ”Ingen människa är tillräckligt fläckfri och garderad för att klara sig igenom det privatmoraliska nålsögat.”⁸⁰ Oklanderliga politiker är alltså inte önskvärt men var gränsen går är svårt att tydliggöra. Dock är en genomgående förklaring till varför två av ministrarna tvingades avgå deras oärlighet. Att de ljög eller undanhöll sanningen. I ovan nämnda ledare menar skribenten att: ”Om Stegö Chilò och Borelius haft sammanhängande berättelser om sina privata misstag i relation till partiets program, då vore historien ur världen.”⁸¹ I materialet framförs även argument som anspelar på girighet, lättja och fusk då de kvinnliga ministrarna tillskansat sig, eller undvikit, det som ”vanligt folk” mer eller mindre tvingas att göra. Samtliga dessa förklaringar hade varit godtagbara anledningar till avgångarna om det inte vore för de tre manliga ministrarna. De har nämligen utfört samma sorts omoraliska handlingar men har ändå kunnat sitta kvar. De har också undanhållit viss fakta och gett ofullständiga förklaringar. De har också låtit andra städa och passa barn utan att betala på korrekt sätt. De har också systematiskt undvikit att betala den obligatoriska tv-licensen och trixar med regler för att tjäna pengar. Varför skiljer sig då konsekvenserna åt?

5.1 Hon går och han sitter kvar

Efter att ha studerat mediebevaktningens omfattning och form är den skiftande intensiteten slående. De kvinnliga ministrarna omskrivs oftare och på fler sätt än sina manliga kollegor. Det är tydligt att kvinnornas handlingar berör skribenterna på ett mer personligt plan vilket gör texterna mer emotionella. Vad som triggat igång uppmärksamheten är svårare att fastställa men att det rör sig om tydliga mediedrev när det gäller Borelius och Stegö Chilò står klart.

I det studerade materialet diskuteras huruvida omständigheterna påverkar utfallet. En tänkbar förklaring till de skiftande konsekvenserna är att det för kvinnorna inte fanns några omständigheter som på något sätt skonade dem. Det faktum att de avslöjas först gör istället att de till viss del fungerar som de övriga ministrarnas ”lyckliga” omständighet. När Billströms uteblivna tv-avgifter uppdragas samtidigt som Stegö Chilòs anses kulturministern vara en värre syndare.

⁸⁰ Dagens Nyheter 2006-10-15 ”Nya moderater och gamla synder”

⁸¹ Ibid.

När Borg avslöjas har han just hunnit presentera regeringens budgetproposition och nyheter om oskattad hjälp i hemmet är inte hellre längre ett revolutionerande avslöjande. Bildt hamnar även han inledningsvis i skuggan av de andra. När hans handlingar sedan uppmärksammas omskrivs han visserligen i ett stort antal artiklar men då hans handlingar omges av ett betydligt mer avancerat regelverk blir skandalrubrikerna inte lika lätta att skapa. Alla kan relatera till frågor gällande privatlivet men det är desto svårare med optioner, styrelsearvoden och oljeföretag i Sudan. Utifrån dessa omständigheter belyser således inte media de tre manliga ministrarna lika intensivt och därför hamnar de inte heller de lika högt på den allmänna dagordningen.

En annan omständighet är vilka åtaganden som följer med varje roll. Flera skribenter menar att Stegö Chilò inte hade behövt avgå om hon suttit på en annan post än kulturministerns då hon eller han ansvarar för public service. Utifrån denna argumentationslinje skulle alltså ministerposten avgöra vilka typer av omoraliska förseelser som tolereras för regeringsmedlemmarna. Utifrån detta synsätt borde även negligering av skattebetalning för en finansminister och privata kopplingar till mäktiga ryska storbolag och oljebolag för en utrikesminister bli problematiskt. Detta belystes visserligen i artiklar om Borg och Bildt men inte alls med samma intensitet som för Stegö Chilò. Hon ansågs ha förlorat hela sitt förtroende. De manliga ministrarna tillåts också kommentera sina handlingar i större utsträckning vilket gör artiklarna mindre ifrågasättande i sin attityd. Den intensiva mediebevakningen gjorde att Billström, Stegö Chiló och Borelius sjukskrev sig vilket ytterligare hindra dem från att ge sin egen version. Både Borg och Bildt hann däremot påbörja sina arbeten innan de avslöjades vilket stärkte dem ytterligare i deras professionella politikerroller.⁸²

Ytterligare en skillnad mellan de som tvingades avgå och de som tilläts sitta kvar är förutom kön den politiska förankringen. Till skillnad från de manliga ministrarna saknade Borelius och Stegö Chilò stöd inifrån det egna partiet. Förutom ett fåtal halvhjärtade uttalanden från statsministern står de ensamma. De få kontakter Borelius hade, bland annat till Bildt, vänds i media till något negativt och genom raderna hävdas att hon med hjälp av sin charm och list har snackat sig in i regeringen.⁸³ Även Stegö Chilò antyds manipulera sin omgivning⁸⁴ och hon misstroendeförklaras av fackförbundet Transport som polisanmäler henne för köp av svarta tjänster. Detta trots att hon säger att fem år har gått sedan sist (det vill säga att preskriptionstiden för brottet har gått ut). En polisanmälan har vare sig drabbat tidigare nämnda Tomas Bodström eller Anders Borg.⁸⁵ Detta trots att Anders Borg inledningsvis gav oklara uppgifter om när han sist hade städhjälp. Transports polisanmälan var det som slutligen faller Stegö Chilò.

⁸² Dagens Nyheter 2006-10-15 "Ett problem mindre för Reinfeldt"

⁸³ Expressen 2006-10-21 "Männen bakom kometkarriären"

⁸⁴ Svenska Dagbladet 2006-10-07 "Stegö Chilò ett utmanande val"

⁸⁵ Dagens Nyheter 2006-10-15 "Transport polisanmäler Stegö Chilò"

5.2 Hon som privat och han som professionell

De två idealtyperna privat och professionell skapades då jag efter en första genomläsning av materialet kunde skönja stora skillnader i hur ministrarna gestaltades. Denna genomläsning bekräftade också min hypotes om olika normativa sätt att betrakta omoraliska handlingar. Efter att jag omvandlade dygdetiken och konsekvensetikens huvudsakliga principer till praktiskt användbara idealtyper föll sig också benämningarna privat och professionell naturligt. Idealtyperna är till för att strukturera och förenkla vilket inte alltid stämmer överrens med den mer komplexa verkligheten. Och det finns gråzoner i materialet, det finns exempel på att Stegö Childò omnämns utifrån sin profession och Billström privatiseras. Men den stora bilden ger vid handen att det syns en mycket tydlig genusskillnad. Kvinnorna blir hårdare ansatta och i högre grad anklagade som personer. För männen är handlingens konsekvenser det primära. När Anders Borg avslöjas med svart städhjälp kallas det för en mindre förseelse vilket inte påverkar hans yrkesroll. När Maria Borelius däremot självmant berättar att hon anlitat barnflickor svart anklagas hon offentligt för att vara en dålig mamma. Detta är också tydliga exempel på när subjekspositioner innebär möjligheter för vissa och begränsningar för andra. Anders Borgs handling gestaltas som sätt för honom att få vardagen att gå ihop. Underförstått är han en hårt arbetande man med fru och barn som behövde hjälp med det praktiska, det är inte en positiv handling men ses för honom som förståelig. För ”fina damen som bor i mångmiljonvilla i rikemans- och moderatgettot Djursholm”⁸⁶ vänds köpet av svarta tjänster till något förkastligt. Detta trots att hon säger: ”Jag är fyrabarnsmamma och har drivit eget företag. Det hade aldrig fungerat annars.”⁸⁷ Nu gav hon även ytterligare en förklaring, att hon då inte ansågs sig ha råd. Frågan är dock vad som hänt om inte sagt det. Det är en hypotetisk fråga men attityderna i de granskade artiklarna visar att hon redan befann sig i ond jord. Kommentaren ansågs snarare som ytterligare ett felsteg.

Proportionerna på drevet mot de båda kvinnliga ministrarna och sättet det bedrivs på har fått mig att fundera över om något mer kan ligga bakom. Både Stegö Childò och Borelius är kända namn i mediets kretsar och tidigare journalister. Stegö Childòs bakgrund som chef för den marknadsliberala tankesmedjan Timbro framställs inte som något positivt i det studerade materialet. I de krönikor som anklagar Borelius för bristande föräldraskap anspelas och raljeras det över de böcker Borelius tidigare skrivit om moderskap och familjeliv.⁸⁸ Att det skulle handla om personliga vendettor mot de båda kvinnorna är ett starkt påstående. Klart är dock att deras forna kollegor möter dem med allt annat än öppna armar.

⁸⁶ Aftonbladet 2006-10-11 ”Du är rökt, Borelius”

⁸⁷ Svenska Dagbladet 2006-10-07 ”Statsråd erkänner svarthjälp”

⁸⁸ Expressen, 2006-10-14 ”Borelius måste ha deg i skallen”, Expressen 2006-10-21 ”En riktig mamma vill vara med sina barn”, Expressen 2006-10-10 ”Låt er inte smittas av moralammorna”

Till sist, i de granskade artiklarna har det varit svårt att se tydliga skiljelinjer utifrån tidningarnas politiska tendenser, något som jag inledningsvis förväntade mig. Istället präglas tidningarna av samstämmighet vilket också är ett kännetecken för när mediedrev bedrivs. I tidningarnas rapportering finns också en mer ideologisk diskussion där den kända svenska grundtanken om ett rättvist och jämlikt samhälle med små klassklyftor och möjlighet till social rörlighet slår igenom. I artikeln *Samma regler för alla* skriver Ann Heberlien: "Maria Borelius har nog aldrig köpt tysk mjölk på Lidl för att matpengarna nästan är slut."⁸⁹ De som anses bryta mot den solidariska tanken om ett gemensamt välfärdssamhälle kritiserar starkt. Särskilt tycks detta gälla kvinnor med makt och pengar. Som jag tidigare visat är kvinnor fortfarande en minoritet i den offentliga mediebilderna och därmed syns de också tydligare. "När Maria Borelius betalar sina litauiska och filippinska husor hälften så mycket som sin svenska barnflicka kommer hon ut som en symbol för klass-, köns- och rasförtrycket".⁹⁰ Det faktum att Anders Borgs städerska var en ung polska utan arbetstillstånd diskuteras däremot inte. Handlingars roll i privatlivet spelar stor roll för henne men inte för honom.

⁸⁹ Sydsvenskan 2006-10-15 "Samma regler för alla"

⁹⁰ Dagens Nyheter 2006-10-14 "När man lever som man lär"

6 Avslutande diskussion

Syftet med denna uppsats har varit att belysa hur media gestaltade aktörerna i den ministerkris som uppstod i samband med alliansregeringens tillträde hösten 2006. Inom en kort period visade det sig att Maria Borelius, Cecilia Stegö Chilò, Anders Borg, Carl Bildt och Tobias Billström hade begått olika typer av omoraliska handlingar som privatpersoner. Genom att jämföra på vilket sätt dessa handlingar belystes i media hoppades jag kunna svara på om vissa politiker tillåts större handlingsutrymme än andra. Jag avsåg även att undersöka om media tenderar att skildra och diskutera politikernas handlingar utifrån olika normativa logiker.

Efter att ha genomfört kvalitativa textanalyser av artiklar, ledare och krönikor från de sex största dag- och kvällstidningarna är jag beredd att slå fast att det finns en skillnad i bevakningen vilken är till nackdel för de kvinnliga politikerna. Detta då de i större utsträckning ses och bedöms som privatpersoner. De manliga ministrarna framhålls istället utifrån sin profession och handlingens konsekvenser tycks avgöra allvaret, således även följderna. Genom att ministrarna och deras handlingar värderas och omskrivs på olika sätt skapas olika förutsättningar för dem i deras politikerroll. Det finns alltså ingen enhetlig politisk etik med ett rationellt system som politiker kan rätta sig efter. Istället är en relativistisk värdeetik påtaglig och omständigheterna kring ministrarna när de avslöjas tycks mycket avgörande.

Vissa etiska värden som ärlighet och rättvisa genomsyrar det analyserade materialet. När de framförs i artiklarna är det i en nära universalistisk anda vilket också skulle innebära att de är okränkbara. Dock faller denna tanke eftersom värdena inte tycks lika viktiga för samtliga ministrar. Istället verkar intensiteten i medias bevakning vara desto mer avgörande.

Män och kvinnor måste kunna ifrågasättas och ställas till svars för sina handlingar. Särskilt viktigt är detta för förtroendevalda politiker som är utsedda att förvalta makten och fatta beslut i våra gemensamma angelägenheter. Kring detta finns inga klausuler och i granskningen av makten fungerar media som demokratins vakthund. Lika självklart borde det vara att våra politiker tillåts verka utifrån samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter. I den senaste jämställdhetspolitiska propositionen från 2005 fastslås att Sverige är ojämnt när det gäller den reella makten över den politiska dagordningen och att maktfördelningen som den ser ut idag måste förändras. ”Kvinnor och män ska ha samma möjlighet att vara aktiva samhällsmedborgare och att forma villkoren för beslutsfattande.”⁹¹ Mina resultat visar att de fem ministrarna *inte* gavs samma möjligheter att vara aktiva samhällsmedborgare då de i media belystes utifrån olika normativa logiker. Något som gav de manliga ministrarna större handlingsutrymme än sina kvinnliga kollegor.

⁹¹ Gustafsson 2008:1f

Jag har funnit att forskningsläget som berör mina frågeställningar är tunt. Rapporten *Statsråden och dreven*⁹² jämförde Reiner-affären från 1983 och Freivalds-affären 2000 men i övrigt är dessa frågor dåligt genomlysta.

Under arbetet med denna uppsats har jag uppmärksammat en rad andra ingångar kring problemområdet som vore intressanta att undersöka. Exempelvis hur andra möjliga förklaringsfaktorer än skiftande normativa logiker påverkade att Stegö Chiló och Borelius tvingades avgå och vilken roll deras förankring och stöd i partiet påverkade utfallet. Det skulle även vara givande att granska media inifrån; både enskilda journalisters attityder till bevakningen och publiceringsbeslut på högre nivå. Detta för att mer ingående kunna diskutera kring det så kallade mediedrevet. Inom ramen för denna studie; dess material och metodlogiska verktyg har detta inte kunnat undersökas. Denna uppsats bidrag är istället en genomlysning av mediebilderna av ministerkrisen och medias värdering av aktörernas handlingar utifrån skiftande normativa logiker – där hon ses som privat och han som professionell.

⁹² Nord 2001

7 Referensförteckning

7.1 Primärmaterial

- Brevinge, Åsa. "De nya uppgifterna skadar regeringens trovärdighet", *Göteborgs-Posten*, 2006-10-19
- Brors, Henrik. "Maud märks mer i medierna", *Dagens Nyheter*, 2009-03-30.
- Edgar, Johan – Nord, Malin, Tagesson, Pelle. "M-toppar: Avgå nu, Billström" *Aftonbladet*, 2006-10-17
- Ekdal, Niklas. "Ett helt nytt samhällskontrakt", *Dagens Nyheter*, 2006-10-22
- Ekdal, Niklas. "Nya moderater och gamla synder", *Dagens Nyheter*, 2006-10-15
- Enquist, P O. "Privatspanaren som offerlamm", *Expressen*, 1992-08-04.
- Fredriksson, Jimmy. "En moralisk härdsmläta", *Expressen/GT*, 2006-10-12
- Garne, Cecilia – Nesser, Johannes. "Männen bakom kometkarriären", *Expressen*, 2006-10-21
- Genborg, Kenny. "Bodström hade svart städhjälp", *Göteborgs-Posten*, 2000-10-15.
- Kassem, Hamade. "Ministern om svarta lönerna: Jag tyckte det var för dyrt då", *Expressen*, 2006-10-08
- Hallberg, Linnea – Odalgård, Martin. "Carl Bildt är olämplig som utrikesminister", *Göteborgs-Posten*, 2006-11-14
- Haraldsson, Anders – Hennel, Lena. "Statsråd erkänner svarthjälp", *Svenska Dagbladet*, 2006-10-07
- Hennéus, Mårten – Wijnbladh, Olof – Bergbom, Kalle. "Hon måste gå", *Dagens Nyheter*, 2006-10-11
- Heberlein, Ann. "Samma regler för alla", *Sydsvenskan*, 2006-10-15
- Hellberg, Anders – Schuck, Johan. "Reinfeldt försvarar ministrar", *Dagens Nyheter*, 2006-10-18
- Hermanrud, Annika R. "Ministrarna slipper polisutredning om barnflickorna", *Expressen* 2007-11-17
- Hydén, Håkan. "Etik inte alltid en rättssak", *Sydsvenskan*, 2007-01-13
- Johansson, Karin. "Statminister Reinfeldt varnar för moralpanik", *Sydsvenskan*, 2006-10-18
- Johansson, Linna. "Mor är rar, och far ror". *Expressen*. 2006-10-28
- Lagercrantz, Leo. "Borelius måste ha deg i skallen", *Expressen*, 2006-10-14
- Linder, Anders PJ. "Inte mer dissonans än så här", *Svenska Dagbladet*, 2006-10-15
- Lönnaeus, Olle. "Analys - fuskbekämpning", *Sydsvenskan*, 2006-10-17
- Mellin, Lena. "Du är rökt, Borelius", *Aftonbladet*, 2006-10-11
- Nandorf, Tove. "Bildt välkomnar utredning", *Dagens Nyheter*, 2007-01-09

- Nilsson, PM. "Därför var det rätt att hon avgick", *Expressen*, 2006-10-15
- Nilsson, Ulf. "Sälj eller avgå, Bildt!" *Expressen*, 2006-10-24
- Olsson, Anders R. "Konsten att fälla en makthavare", *Sydsvenskan*, 2006-12-21.
- Osignerad. "Anders Borgs städhjälp sakande arbetstillstånd", *Dagens Nyheter*, 2006-10-19
- Osignerad. "Bildts tystnad om gasen", *Dagens Nyheter*, 2007-01-11
- Osignerad. "En statsminister hemma – och en ute i världen", *Expressen*, 2006-10-06
- Osignerad. "Ett problem mindre för Reinfeldt" *Dagens Nyheter*, 2006-10-15
- Osignerad. "Fredrik Reinfeldt: Jag ger henne en andra chans" *Aftonbladet*, 2006-10-11
- Osignerad. "Ministrar riskerar lojalitetskonflikter", *Svenska Dabladet*, 2006-10-07
- Osignerad. "Reinfeldts dubbla uppgift", *Göteborgs-Posten*, 2006-10-18
- Osignerad. "Svarta tjänster och vita lögnar", *Dagens Nyheter* 2006-10-12
- Osignerad. "Transport polisanmäler Stegö Chilò", *Dagens Nyheter*, 2006-10-15
- Rydell, Malena. "När man lever som man lär", *Dagens Nyheter*, 2006-10-14
- Rydhagen, Maria. "Låt er inte smittas av moralammorna" *Expressen* 2006-10-10
- Seretis, Wayne. "Migrationsministern har ingen registrerad tv-avgift", *Expressen*, 2006-10-11.
- Sjögren, Sten. "Bilds förmån inte brottslig", *Göteborgs-Posten*, 2007-01-13
- Skugge, Linda. "En riktig mamma vill vara med sina barn" *Expressen*, 2006-10-21
- Stenberg, Ewa. "Jakt på lik i garderoben", *Dagens Nyheter*, 2006-10-22
- Stenius, Yrsa. "Affärerna avslöjar de rikas arrogans", *Aftonbladet*, 2006-10-17
- Söderling, Fredrik. "Eldprov för kulturens nya tankesmed", *Dagens Nyheter*, 2006-10-06
- Werkelid, Carl Otto. "Stegö Chilò ett utmanande val", *Svenska Dagbladet*, 2006-10-07
- Wijnbladh, Olof. "Billström får böta 900 kronor", *Dagens Nyheter*, 2007-01-30
- Wikström, Peter. "Ministern kände inte till sin nya utnämning", *Sydsvenskan*, 2006-10-07.

7.2 Sekundärmaterial

- Ahlenius, Henrik. 2004. *Vad är moraliskt rätt?* Riga: Bokförlaget Thales
- Andersson, Svend. 1997. *Som dig själv*. Falun: Nya Doxa.
- Badersten, Björn. 2006. *Normativ metod: att studera det önskvärda*. Lund: Studentlitteratur.
- Bergström, Göran – Boréus Kristina. 2005. *Textens mening och makt*. Andra upplagan. Lund: Studentlitteratur.
- Bengtsson, Håkan A. 1995. *Demokrati, makt och media*. Stockholm: LO
- Bexell, Göran. 1995. *Svensk Moralpolitik*. Lund: Lund University Press.
- Bjereld, Ulf. 2000. *Staten och det goda livet*. Stockholm: Santéus Förlag.

- Ehn, Peter, 1998. *Maktens Administratörer*. Edsbruk: Akademitryck AB.
- Esaiasson, Peter – Gilljam, Mikael – Oscarsson, Henrik – Wängnerud, Lena. 2004. *Metodpraktikan*. Andra upplagan. Stockholm: Nordstedts Juridik.
- Freidenvall, Lenita. 2007. *Regeringsformen ur ett könsperspektiv* i SOU 2007:67. Grundlagsutredningens rapport IV. Stockholm: Fritzes.
- Gustafsson, Anette. 2008. *Könsmakt och könsbaserade intressen*. Göteborg: Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet.
- Göransson, Anita. 2006. *Maktens kön*. Falun: Nya Doxa.
- Jarlbro, Gunilla. 2006. *Medier, genus och makt*. Lund: Studentlitteratur
- Kleberg, Madeleine. 2006. *Genusperspektiv på medie- och kommunikationsvetenskap*. Stockholm: Höskoleverket .
- Lukes, Steven. 2008. *Maktens ansikten*. Göteborg: Daidalos.
- Lundquist, Lennart. 1993. *Det vetenskapliga studiet av politik*. Lund: Studentlitteratur.
- McCombs, Maxwell. 2006. *Makten över dagordningen : om medierna, politiken och opinionsbildningen*. Stockholm: SNS förlag.
- Nord, Lars – Strömbäck, Jesper. 2004. *Medierna och demokratin*. Lund: Studentlitteratur.
- Nord, Lars. 2001. *Statsråden och dreven. Rainer-affären 1983 och Freivalds-affären 2000*. Stockholm: Institutet för Mediestudier.
- Petersson, Olof – Carlberg, Ingrid. 1990. *Makten över tanken*. Stockholm: Carlssons Bokförlag.
- Regeringskansliets hemsida, ”Statsministern och statsråden”: <http://www.regeringen.se/sb/d/113>
- Rönblom, Maria – Eduards, Maud. 2008. *Genusperspektiv på statsvetenskap*. Stockholm: Höskoleverket.
- Sjölin, Mats. 2005. *Politisk etik*. Lund: Studentlitteratur.
- Stenius, Yrsa. 1993. *Makten och kvinnligheten*. Stockholm: Brombergs
- SOU 2005:66. *Makt att forma samhället och sitt eget liv*. Stockholm: Fritzes.
- Strömbäck, Jesper. 2001. *Gäster hos verkligheten – en studie av journalistik, demokrati och politisk misstro*. Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.
- Teorell, Jan – Svensson, Torsten. 2007. *Att fråga och att svara*. Malmö: Liber.
- Thurén, Britt-Marie. 2003. *Genusforskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Valmyndighetens hemsida: <http://www.val.se/val/val2006/slutlig/R/rike/roster.html>
- Wendt Höjer, Maria – Åse, Cecilia. 1999. *Politikens paradoxer: en introduktion till feministisk politisk teori*. Andra upplagan. Lund: Academica adacta.
- Winther Jörgensen, Marianne – Phillips, Louise. 2000. *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.